

TEHETSÉG, AGYVELŐ, LÁNGÉSZ¹

AZ EMBERI TEHETSÉG BIOLÓGIÁJÁRÓL. Az emberi tehetség kérdése azért közérdekű, illetve az emberiséget a legközelebről érdekli, mert a tehetségen alapszik az emberiség fennállása, illetve haladása. Az emberi tehetségnek három foka van. Mindenekelőtt az átlagos tehetség, melyből az két főirányban tökéletesedik, fokozódik, vagy ellenkezőleg satnyul, csökken. Az átlagos emberi tehetség az emberiség zömére vonatkozik és biológiai értelemben a normalvarians elnevezéssel illetjük, míg az emberi értelemnek két szélsőségét extremvariansoknak nevezzük. Az emelkedő irányú tehetség a pozitív, a süllyedő tehetség a negatív extrem variáns; mind a kettő három lehetőségben nyilvánul meg. Emelkedő irányban a pozitív extremvarians alakjai a különleges tehetség, azután a nagy tehetség, végül a lángész. Csökkenő irányban a negatív extremvarians az élettani korlátoltsággal határos debilis embert, majd súlyosabb fokban az erkölcsileg színvak imbecill embert, végül az emberi értelem mélypontján lévő idiótát mutatja.

Rendkívül érdekesek a három tehetség számbeli viszonyai. Egy-millió emberből csak 1500 a pozitív extremvarians, vagyis a nagytehetségűek száma és pontosan ugyanennyi a negatív extremvariansok, vagyis az elmegyengék száma. Az extremvariansok számbeli csekélyisége akkor válik szembeugróvá, ha jelzett számadatokat kisebb tömeg körében keressük és akkor teljesen egyezően 100 ember körében még egy ember sem kerül ki, mert százalékosan csak 0.15% nyerhető és csak 1000 ember körében lehet már egyéni formában is meglátni akár a pozitív, akár a negatív extremvarianst, mert ez 1.5‰ tehát hozzávetőleg csak egy ember. Mi ennek a számszerűségnek a jelentősége? Úgy nézem, ezen megkapó számbeli termelésben a természetnek mennyiségi (quantitativ) és minőségi (qualitativ) irányban való gazdálkodását (oekonomiáját) látom kifejezésre jutni. Mennyiségileg azért kell sokat termelnie az átlag- vagy normalvariansokból, mert ezek végzik az emberi lét tömegmunkáját, amihez sok ember kell. Minőségileg a természet meg azért termel keveset, mert a nagytehetségűek vagy pozitív extremvariansok alkotó munkájukkal végzik

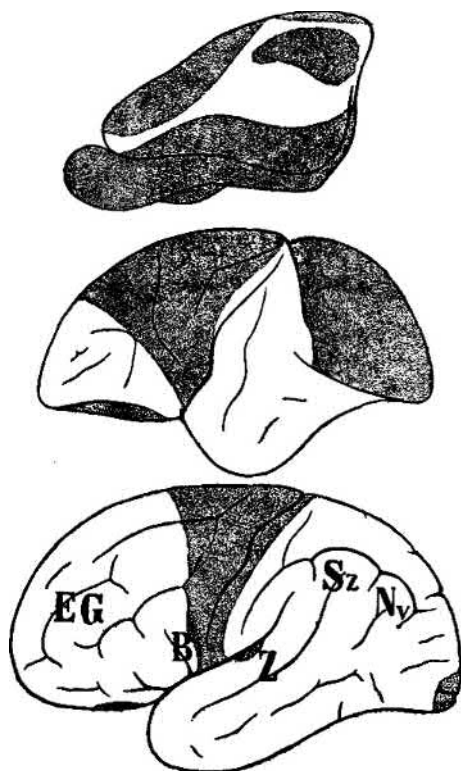
¹A kitzű szerző a psychiatria magyar nagymestere, mint a szegedi egyetem díszdoktora, a szegedi tudományegyetem barátainak egyesületében 1934 okt. 19-én tartott e témáról előadást s mi örömmel közöljük 70-ik születésnapján. *A szerk.*

az emberiség emelkedésének szolgálatában álló egyéni munkát, amihez elég kevés számú ember; hiszen ha ezek túlnagy számban volnának, veszélyeztetnék az átlagemberek érdekeit is. Végül a negatív extrémvariánsoknak, vagyis az elmeengének a pozitív extrémvariánsokkal, vagyis tehetségesekkel való számbeli megegyezése azt az elgondolást teszi valószínűvé, hogy amennyit termelési energiában a nagy tehetségnek útján a természet mint túlkiadást végzett, azt a gyenge-tehetségük útján megtakarítja.

Az emberiség zöme elnevezésem szerint a normo- vagy orthophren egyének, kikkel szemben vannak hyperphren emberek, mint nagy tehetségek, illetve a hypophren vagy oligophren emberek, a kórosan elmeengék képviselői. Már most a biológia azt tartja, hogy az extrémvariánsok biológiai értelemben általában kevesebbet érő, vagyis bionegatív egyének és ezzel a felfogással egy kalap alá hozza a pozitív és a negatív variánsokat, vagyis a nagy tehetségek is bionegatív egyének volnának. Ezzel a meghatározással szemben én különvéleményt jelentettem be, mondván, hogy tehetség dolgában az agyi teljesítmény lévén a döntő, a pozitív extrémvariánsok éppen biopozitív egyének, akikkel szemben állanak a kórosan elmeengék, mint bionegatív egyének. Ezt a biológiai közvéleményt arra alapítják, hogy a tehetségesek és az értelmileg kórosan fogyatékosak csoportjának számbeli azonossága abban kapná magyarázatát, hogy nincs zseni elméleti labilitás, az ú. n. psychopathia nélkül, sőt elmebajjal hozzák közeli összefüggésbe. Ezzel a tévtannal tanulmányom végén még foglalkozni fogok.

II. Az EMBERI TEHETSÉG VISZONYA AZ AGYVELŐHÖZ. A tehetségnek biológiai jelentősége után lássuk ennek anyagi alapját és lévén az emberi agyvelő a szellemi műveletek eszköze, kutassuk az agyvelő részéről a tehetségnek agyi feltételeit. E célból útbaigazít bennünket az agy anatómia és élettan két ténye: i. meghatározott működések meghatározott agykérgi területekhez vannak kötve és 2. a működés foka összhangzásban van a meghatározott működési területek fejlettségi fokával. Így tudjuk pl., hogy a szaglász útján táplálékukat kereső állatok ú. n. szaglász agykaréja rendkívül erősen fejlett, mellyel szemben az ember azonos agyrésze szinte satnyának mondható. Ezzel szemben a szellemi működések csúcspontján lévő embernek ú. n. homloki karéja, melyben az elvont gondolkodás helyét kell keresnünk, az emberben éri el kifejlődésének tetőpontját és tőle lefelé az emlősök sorrendjében rohamosan megkisebbedik. Ezen mondhatnám durva adatokkal szemben a mai fejlett ismeretek állanak, melyek főleg Economo kutatásain alapulva kimutatták, hogy az emberi agyvelőben két hatalmas intelligencia-központot kell megkülönböztetnünk, egy mellső vagy homloki és egy hátsó vagy fal-halántéki központot és ezekben a területekben éri el az emberi agyvelő a maga fajlagos fejlettségi fokát, ezen területek a szorosan vett emberi (humán) agyvelőrészek, amelyeknek kiképződési fokában az előrehaladó elagyiasodás (progressiv cerebratio) tüneménye jut kifejezésre, amint ezt a házinyúl, a majom és az ember agyfelszíne tanulsá-

gosan mutatja a területi összehasonlítás alapján. (L. ábrát.) Mennyire igaz ez a tétel, azt egy ellenpróbával tudjuk kimutatni és ez abban áll, hogy vizsgáljuk, mi történik, hogyha ez a két intelligencia-központ elszigetelten megbetegszik, amire az elmeidegkörtan két példával szolgál. Az egyik a Pick-féle betegség, mely súlyos anyagi pusztulást jelent a mondott területeken és itt hivatkozhatom Richter Hugó és Miskolczy Dezső megállapításaira, amelyek kimutatták, hogy 3—4 év alatt rohamos elbutulás következik be, mi mellett a mozgás és az összes érzékelés alapján ép marad; ez abból érthető, mert a kóros folyamat megkíméli a mozgás és az érzések agykérgi központjait. A másik a schizophrénia nevezetű elmebetegség, mely a nevezett humán agyi területeknek többé-kevésbé elszigetelt, de távolról sem oly durva anyagi pusztulásában áll, miképpen erre Miskolczy Dezső és Horányi-Hechst Béla utaltak és ebben a kórfolyamatban jut kifejezésre az emberi elmének jellegzetes megghasadása, a szellemi egyéniség felbomlása, mint Miskolczy felette találóan mondta: az emberi agyvelő decerebratiója. Ezekből a példából látjuk, hogy

Az ember, a majom és a házinyúl agyfelszíne (Economo szerint). A beármékolt területek érző-mozgatók, a fehér területek a társító mezők, melyek az embernél az előrehaladó cerebratió kifejezésekként a leghatalmasabb kiterjedést mutatják, már a majomnál jóval kisebbek, végül a házinyúlnál jelentéktelen nagyságúak. Az emberi agyfelszínen EG az elvont gondolkodás, B a beszéd, Z a hallás, Sz a számolás, Ny a szavak központját jelentik. Ezek a központok mutatják illő nagy tehetségek esetén a helyi túlkifejlődést.

vannak bizonyos agyi területek és ezek az ú. n. intelligencia-központok, melyeknek fejlettségi foka tételezi fel az értelmi egyéniség fokát

Ámde ismeretes, hogy az emberi értelemnek vannak összetevői és helyesen mondta Edinger, hogy valamely embernek szellemi jelentőségét nem annyira tehetségeinek összességéből, mint inkább egyes kiváló, szembeugró tehetségei alapján szokás megállapítani. Így nyerhet az ember értelmisége egyéni jelentőséget azáltal, hogy pl. az egyik ember az elvont gondolkodás, a másik zenei, a harmadik nyelvészeti, az ötödik képzőművészeti stb. irányban egészen kiváló és ilyen esetekben merül fel az a kérdés, vajjon meghatározott különös képességek meghatározott agyi területek fokozott helyi kifejlődésével járnak-e? Ezirányú vizsgálatokkal Somogyi István és Sántha Kálmán munkatársaimmal együtt foglalkozván, beigazolni tudtuk a most felvetett kérdést. Mielőtt azonban ezeknek a vizsgálatoknak futólagos ismertetésére áttérnék, lássuk előbb teljes rövideggel, hogy mit ért az agyanatómia a területi fokozott kifejlődés alatt? Röviden mondva ezeken a helyeken egyrészt az agyvelői kéregnek az átlaghoz viszonyított sűrűbb barázdálódását látjuk, miáltal a működő agyi felszín megnagyobbodik; másrészt ezeken a felszínileg megnagyobbodott területeken egyúttal a belső szerkezeti viszonyokban is az átlaghoz mérten tökéletesebb kifejlődést láthatunk. Ez utóbbi a működő idegsejteknek számbeli megszorodásában vagy pedig a normális számú idegsejteknek térfogati, tömegbeli megnagyobbodásában nyilvánulhat meg. Ehhez képest a természetnek két eszköze van, amelylyel az elmeműködéseket lebonyolító agyvelői kéreg a kifejlődés magasabb fokára emelni képes; az egyik az agykéreg helyi területi megnagyobbodása a sűrűbb barázdaképződés alapján, ez a fokozott felszíni kifejlődés, mi mellett mint második körülmény az agykéregnek tökéletesebb belső szerkezeti kialakulása szerepelhet.

Ezek után az a kérdés merülhet fel, mi tételezi azt fel, hogy milyen tehetség jö létre a jelzett túlfejlesztő eszközökkel? Ez attól függ, hogy melyik terület a humán jellegű agyfelszínen éri el a fokozott külső és belső kiképződést? Ezt a következő példákkal világitánám meg.

Somogyi István két nagy zenei tehetség agyvelejét vizsgálta meg. Az egyik operaénekes volt, aki kitűnő hallással, rendkívüli zenei intellektussal rendelkezett; zenei percepciója bámulatos volt, úgyhogy a legsúlyosabb szerepeket feltűnő könnyűséggel, rövid idő alatt sajátította el, zenei emlékezőtehetsége elsőrendű volt, úgyhogy nehéz Wagner-operákban sem a karnagyra, sem a sűgóra nem nézett, mert mint mondá, a hangjegyek szemei előtt ugrádoztak. Mintegy 25 operát énekelt, legtöbbjét magyarul és németül, egyeseket olaszul és franciául. Bizonyos áriákat Stockholmban svéd, Amsterdamban és Rotterdamban hollandi szöveggel énekelt. A másik zenei nagy tehetség tulajdonképpen tünemény volt. Atyja már négyéves korában észrevette abszolút hallását, úgyhogy már ebben a túlszegen korban kezdett hegedülni, a zeneakadémián nem csupán tanulóársait, hanem a kész művészeket is túlszámalyta. 12 éves korában Paganini műveit

már nem találta nehezeknek és olyan előadási módja volt, melynek zenei kifejezésére a használatos hangjegyek nem voltak elégségesek; improvizáló képessége csodálatos volt. Tünetényes zenei képességein kívül még csodálatraméltó nyelvtelhetsége is volt, így pl. az angol nyelvet két hónap alatt rendszeres tanítás nélkül helyes kiejtéssel megtanulta, győzte továbbá a hollandi, sőt a héber nyelvet is keresztény ember létére, ez utóbbit csakis hallomás útján sajátította el. 14 éves korában egy végtelenül sajnálatos autóbaleset következtében a magyar zenei művészet mérhetetlen kárára hirtelen elhunyt. Mindkét esetben Somogyi a baloldali első halántéki tekervény középső részében mint a hallás agyi központjában, s mindkét fali lebenynek mint a beszéddel kapcsolatos területeknek feltűnő kifejlődését mutathatta ki, gazdag barázdaképződésen nyugvó szokatlan bőséges tekervényképződés formájában. Ez volt az ú. n. felszíni kialakulás, melyhez a második esetben még a belső kialakulási tényező is járult testebebb idegsejtek formájában. Összegezve azt lehet mondani, hogy a két zenei tünetény közül az első csupán felszíni, a második még a belső kialakulás nagyobb fokú tökélye által kiváló agyvelőt mutatót szorosán helyileg, vagyis a központi hallómező területén.

A magam esete egy miniszteri osztálytanácsosra vonatkozik, aki általánosságban emlékezet és nyelvek dolgában tűnt ki. Már egészen kiskorában is igen fejlett gondolkodást mutatott. Hároméves korában már ismerte a betűket és másolt újságokból. Iskolában mindig feltűnően jól tanult és bár minden tantárgyból kiváló volt, különösen kedvelte a nyelveket, történelmet és földrajzot. Tanulási vágya egyre jobban fokozódott és kitűnő emlékezetével tűnt ki. Mindenbe rendszert vitt be, tanulmányaiba, adatgyűjtésébe és különböző gyűjteményeibe. Leginkább vonzódott a nyelvészethez; nemcsak a nyelvet magát tanulta meg, hanem annak az eredetét is kikutatta. Mintegy 40 nyelvet ismert írásban-olvasásban, köztük a japánt, a kínait, a perzsát és a hébert; tökéletesen beszélt németül, franciául, angolul és olaszul. Előszeretettel foglalkozott a világirodalom tanulmányozásával, a teológiával, földrajzzal, néprajzzal (szülőmegyéjében egészen eredeti kutatásokat végzett) és történelemmel. Szerette a régi emlékeket, kutatott régi adatok után. Általában minden iránt érdeklődött kivéve a filozófiát és gazdasági tudományokat. Zenei érzéke abszolúte nem volt, a zenét élvezni nem tudta, sőt házában megtiltotta a zenét, mert izgatta. Azonban zeneelmélettel foglalkozott és gyűjtött régi népdalokat. Nem közönséges volt figurális rajzkészsége, kitűnően rajzolt térképeket. Szenvedélyes gyűjtő volt (bélyeg, régi pénz, könyvek, térképek, ásványok, fényképek.). Általában mindenben a rendszert kereste, saját dolgaiban is igen rendes volt, kivéve öltözködését és táplálkozását, amit egészen elhanyagolt és feleslegesnek tartott. Jellemére nézve emberkerülő és félszeg volt; barátai alig voltak. Embertársait azonban nagyon szerette, igen jó szívé volt, jövedelmének egy részét mások segélyezésére fordította. Szerette a csendet és otthonát, a növényeket és állatokat; lakása egész növénykert volt és 3—4 macskát tartott otthon. Ennek a kiváló emlékezeti és nyelvtelhetségnek agyvelejében (halála vesebaj következtében állott elő)

a hátsó intelligencia-centrumban egy körülírt rész, a hátsó harmad, túlgazdag területi viszonyokat mutatott, hozzávetőleg háromszorosa volt a normálisnak, de belső szerkezetében túlfejlődés nem jelentkezett. Erről a területről tudjuk, hogy roncsolásával szenved a szótalálás képessége, vagyis az egyén hibátlan szövegértés és beszélni-képesség mellett szószegény lesz.

Sántha Kálmán egy számoló csodagyermekre vonatkozó vizsgálatait közölte. Az illető elérte a 60 évet és szívbetegségben halt el. Ötéves gyermek volt, tehát iskoláztatása előtt történt, amikor egy üzletben feltűnt csodás számoló-képessége: az apja egy fűszerboltba küldte, de a kisfiút nem tudták azonnal kiszolgálni, mert a segéd el volt foglalva egy nagy összegben való összeadással, amelybe a kisfiú beleszólt, kijavítván az összeadó nagybembert. Ettől az időponttól kezdve a leleményes apa nyilvánosan léptette fel (magam voltam ennek tanúja középiskolás koromban), sőt uralkodói udvaroknál is szerepelt nem egyszer. Mint nyolc éves fiú 5—6-jegyű számokkal összeadásokat, kivonásokat, szorzásokat, osztásokat, köbemelést és gyökvonást végzett fejben. Szorosan vett kalkulátor tehetség volt mennyiségtani gondolkodás nélkül és mindent emlékezetével rögzített. 18 éves korában 4-jegyű számot 4-jegyűvel szorozott; 8-jegyűt 4—5-jegyűvel osztott; 4-jegyűt a második, 3-jegyűt a harmadik hatványra emelt, köbgyökvonásokat végzett 12-jegyű számból, stb. Az iskolában nem mutatott egyéb különös képességeket, jelesen zenei vagy nyelvi irányban. Agy velejében az ú. n. számoló- vagy kalkulátor-központ úgy felszíni, mint belső szerkezete szempontjából mutatott túlkifejlődést. Ez a centrum a világháborúban történt körülírt sérülések alkalmával az ú. n. számolási képtelenségre, az ú. n. akalkuliára vezetett.

A közölt négy eseten áttekintve, összefoglalóan annyit mondhatunk, hogy meghatározott működésű agyterületek működésbeli fokozódással jártak ezen területeknek felszíni, illetve belső szerkezeti túlkifejlődése következtében, tehát normális képességek a különleges tehetség magaslatát érték el a jelzett agyterületeknek túldifferenciálódásával. Leleteink alapján azt véljük, hogy a kisebb-nagyobb tehetség előállításához elégséges a felszíni gazdagabb kialakulás bőségebb barázdálódás segítségével, míg a csodatehetség, a zseni létrejöttéhes még a belső szerkezeti túlkiképződés szükséges. Ezen leletek alapján nincs kétség, hogy bizonyos emberi tehetségek az emberi agyvelő bizonyos területeinek gazdagabb kifejlődésében jutnak kifejezésre, vagyis tehetség és agyvelő a legszorosabb kapcsolatban állanak egymással.

III. AZ EMBERI TEHETSÉG BIOPOZITIV FOKOZATAIRÓL.
Vegyük már most a magasabbrendű elmetehetségnek egyes fokozatait szemügyre. Átnézetesen és egyszerűsítve az emberi elmetehetségek két fokát lehet megkülönböztetnünk. Az első és viszonyítva alacsonyabbrendű, a különleges, nagy képességekben testesül meg, így látjuk ezt a szellemi, valamint a művészeti téren, főleg az utóbbiban. A nagy kivételes ügyességeket kifejtő képző és zenei művészek, tudományos téren az átfogó látókörrrel bíró rendszerező és összefoglaló szakemberek, írói téren az egyéni hangot megütő, maguk-

kal ragadó íróművészek kiválnak a nagy tömegből és képviselői az u. n. reprodukáló — visszaadó — tehetségnek. Ezzel szemben vannak a legmagasabbrendű tehetségek, a zsenik; ezek kitűnnek abban, hogy teljesen újszerű dolgokat hoznak létre, munkájukban tősgyökeresen eredetiek és így a produktív — alkotó — tehetség képviselői, legyen a tudomány, legyen bármely művészet terén.

A zseni kérdése a múlt század 70-es éveitől kezdve napjainkig, elsősorban Lombroso nyomán az elmebántalommal hozott kapcsolatba oly értelemben, hogy a zseni lelki világának kiegészítő része gyanánt ennek kisebb-nagyobb fogyatékoságát tekintették. Azon kezdem, hogy a zseni élettartama sem kell hogy rövidebb legyen: Tizian 96, Kossuth 91, Michel Angelo 89, Apponyi 86, Voltaire 85, Goethe 83, Bolyai F. 81, Jókai 79, Galilei 78, Ibsen 78, Darwin 73, Helmholtz 73, Pasteur 72, Eötvös L. 71, L. da Vinci 67 éves lett. Annyi tény, hogy voltak nagy költők, filozófusok, kik vagy átmenetileg vagy tartósan elmebetegek voltak; súlyos sorsa volt Hölderlin német költőnek, aki 30 éves korától fogva 73 éves koráig schizophreniában szenvedett; érdekes volt Strindberg élete, aki ugyancsak schizophreniája dacára művészi drámákat és regényeket írt; sok költő volt narkophag: Musset, Wilde, Baudelaire, Hoffmann, Poe, Verlaine stb. stb. De állítsuk ezekkel szembe az egészséges zseniket: Lionardo da Vinci, Raffaello, Tiziano, Rubens, Menzel, Pasteur, Helmholtz. Annyit ezek az egészséges zsenik bizonyítanak, hogy az ú. n. psychopathiára vagyis az elmekóros hajlandóságra a zseninek szüksége nincs. Tetézte ezt a Lombroso-féle tant a legújabb időben egy német psychiatemek, Lange-Eichbaumnak állásfoglalása, mely szerint a psychopathia bizonyos zseninemző értékkel bírna, mondván, hogy bár a psychopathia önmagában bizonyos csökkent élettani, biológiai értéket jelent, vagyis saját kifejezése szerint tulajdonképpen bionegatív és így nem logikus psychopathiás nagyobbértékűségről (psychopathische Höherwertigkeiten) szólni, mégis azt mondja, hogy az, ami a psychopathia segítségével áll elő, az a magasabbértékűségnek jellegével bírhat és így a psychopathia mintegy kovásza lehet a zseniális teljesítményeknek. Ez az eszmemenet hamis, mert bárha kétségen felül áll, hogy elmebajosok zseniális dolgokat művelhetnek, de ezt semmiképpen elmebajuk segítségével, még kevésbé ennek egyenes következményeképpen, hanem elmebajos mivoltuk mellett fennálló legmagasabbrendű tehetségük következtében. Mert hiszen kézenfekvő természettudományi szempontból, hogy egy bionegatív tényezővel, amilyen a psychopathia, nem lehet egy biopozitív munkát létrehozni és ilyen a lángész munkája. Lange-Eichbaum nagyobb író, semmint természettudós.

A zsenikérdésnek igen érdekes megvilágítója Széchenyi István, akinek lelkivilága hosszú időn át nagyon hibás értékelésben részesült, sőt sajnos ma is még; ennek részleteivel itt foglalkozni nincs okom. Ma mint megállapított tényeket a következőket legyen szabad kiemelni. Széchenyi lelkivilágának feltűnő vonása az állandó hangulati ingadozás volt, a nélkül azonban, hogy ezen hangulati szélsőségek miatt őt akár melanchóliásnak, akár mániásnak kellene mondanunk.

Mert Széchenyiben ezek a hangulati szélsőségek mint a környezeti, illetve helyzeti viszonyok által feltételezett reakciók állottak elő és így Széchenyiben nem a hangulati változás volt az elsődleges, hanem mindenkor a felbukkanó gondolat, melynek tartalmához mérten következett be másodlagosan a hangulati szélsőség. Ehhez képest Széchenyire nézve mindig az eszme volt a döntő minden lelki megnyilvánulására nézve; Ő áldozata volt túlélénk, rohamos eszmetársításának; Széchenyi lelkivilágában a lényeket gondolkozásának merészségében, eszmetársításainak rendkívüli gazdagságában és könnyedségében és így túltengő képzelőerejében kell meglátnunk. Széchenyiben sohasem a hangulat szabta meg cselekvése lendületét, illetve szárnyai szegését, hanem mindenkor a felmerült eszmék: Széchenyi a fantázia zsenije volt! Hogy mennyire volt az, kitűnik abból, hogy Széchenyi volt az, aki a régi rendi Magyarországra nézve alapvető reformokat hangoztatott és ezek szolgálatában írta meg három halhatatlan munkáját, a Hitelt, a Stádiumot és a Világot, melyeket Arany János három égbenyúló piramisnak nevezett el; Széchenyi volt az, aki a Magyar Tudományos Akadémia megalapításával Magyarország tudományos felemelkedését lehetővé tette és a Lánchíd megteremtésével Budapest világvárosnak alapját vetette meg; oly tettek ezek, melyek nélkül nincs mai Magyarország. Ezekhez az alkotásokhoz szárnyaló, de egyúttal a mélységbe hatoló lényegi meglátások kellettek és így joggal mondom Széchenyiről, hogy ő a fantázia zsenije. Nos, ez a zseni volt az, aki az 1848-as forradalmi események hatása alatt lelki egyensúlyát elvesztette és elmebajba esett, mely három éven át tartott. Ezekből a most ismertetett viszonyokból kitűnik, hogy Széchenyi nagy, zseniális tetteit az elmebaja előtti időben vitte véghez, dacára annak a megterhelésnek, melyet az ő psychopathiája rája nézve jelentett. Így tehát érthető az az álláspontom, hogy a Lange-Eichbaum-féle tant én tévtannak minősítem, mely bennünket a zseni lényegének megismerésében sokkal inkább hátráltatott, semmint elősegített. A lángész tehát nem psychiatriai kérdés; ha lángész és elmebaj egymás mellett fennforognak, úgy a kérdés mindig az, hogy milyen viszonyban állanak egymáshoz; lehet hogy semilyenben, lehet hogy inkább hátráltatóban és csak költők és képzőművészek esetében lehet az elmebaj olykor színező, lendítő hatással, de semmiképpen nem hat közre a teremtő munkában, mely egyesegyedül a természetadta nagy képesség szüleménye.¹

Befejezésül szólnék teljes rövideggel a zseni társadalmi jelentőségéről, melyet az eugenikusok merőben ellentétes szemszögből ítélték meg. Nem kisebb ember, mint a Nobel-díjas kémikus, Ostwald volt az, aki már 30-35 év előtt hangoztatta a zsenitenyésztés vélt nagy fontosságát. Ezzel ellentétben ugyancsak Németországban a zseni létezését egyenesen nem kívánatosnak mondta Rüdin, a német eugenikusok vezére, aki szerint az eugenikának nem az a célja,

¹ A tehetség kérdése iránt különösen érdeklődőnek melegen ajánlom figyelmébe Ranschburg Pál cikkét: „Talentum és elmegyengesség”; különnyomat a „Magyar Psychologiai Szemle” 1933. évfolyamának 3. és 4. számából.

hogy az emberiséget minél tökéletesebbé tegye, hanem csupán az, hogy hibás, korlátolt, beteg egyének létrejöttét akadályozza meg, vagyis az átlag-vidám, jellemes, tehetséges egyének szaporodását mozdítsa elő. A zseni létrejötte pedig egyenesen megakadályozandó, mert benne olykor psychopathiás vonások mutatkozhatnak és így Rüdin szerint bárha önmagában véve fájlandó ilyen egyének kiiktatása, de a nép, a faj, sőt az emberiség szempontjából veszteségnek nem tekinthető. Mint a közelmúltban megjegyeztem, Rüdinnél ez az állásfoglalása nem csupán egyoldalú, hanem egyenesen emberiségellenes, mert a zseninek — mint fentebb említők — megvan a határozott rendeltetése az emberiségre nézve; ez abban áll, hogy a zseni munkája szolgálja az emberiség haladását, további emelkedését, szemben az átlagmunkások működésével, mely az emberiség fenntartója. Zseni nélkül az emberiség haladása fennakadna. Persze más kérdés, hogy a zsenitenyésztés kérdése egyáltalában megoldható-e? Nézetem szerint ez a természetnek szuverén munkája, melybe az ember ne kontárkodjék bele. Hogy milyen kicsi az ember akarata a nagy természetnek munkájához képest, azt azzal világíthatjuk meg, ha népes zsenicsaládokban figyeljük meg, hány gyermekben jelentkezik a nagy tehetség. Bach János Sebestyénnek 11 fia közül az első és második, továbbá a kilencedik és tizenegyedik voltak zeneileg kiválók, a többi 7 gyermek nem. E tényben ránk nézve a természetnek előttünk ismeretlen feltételekkel dolgozó munkája tűnik ki; hiszen nem tudjuk megmondani, hogy a többi fiú miért nem örökölte az apai nagy tehetséget és viszont miért éppen az első kettő és az utolsó 3 közül kettő. Óva figyelmeztetek arra, hogy a zseni létrejötte kérdéséhez ne nyúljunk a virág-, illetve állattenyésztés mintájára; ezekkel csak kisdud variációk jönnek létre, a zseni a teremtés csúcspontja!

SCHAFFER KÁROLY